

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

BRNO 2004

3001-

9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc.,
PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del
Maschio
- Na titulním listě: Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
- Tisk: Bekros
- Náklad: 400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

TOPOLANY (okr. Vyškov)

„Žleby od Herolticka“. Střední doba hradištní. Pohřebiště. Sídliště. Záchranný výzkum.

Záchranná akce byla vyvolána stavbou suchého poldru, a to v návaznosti na stavbu dálnice D1 Vyškov – Mořice. Lokalita je situována jižně od intravilánu obce, na rozhraní nivy Lukovského potoka a mírného východního svahu, který do ní pozvolna spadá. Jedná se o polohu v úzkém severojižním žlebu, členicím poslední severní výběžky Litenčických vrchů. Vzdálenost od dnešního toku potoka je přibližně 30 m, nadmořská výška lokality je 238 m n. m.

Stavba suchého poldru probíhala za postupného archeologického dohledu; nejprve byla z prostoru pod hrázi a z prostoru určeného k zaplavení těžkou mechanizací odstraněna povrchová vrstva ornice. Pod ní byly odkryty pouze tmavé podorniční vrstvy a náplavové sedimenty potoka, v kterých nebyly rozeznatelné žádné archeologické struktury. Následně byla na sprašové podloží skryta nevelká plocha na západním konci hráze, částečně zařezaná do svahu. Zde byly následně odkryty dva hroby ze středohradištního období a část rámcově stejně starého raně středověkého sídliště, reprezentovaného šesti zahloubenými jamami. Jeden z hrobů měl poměrně bohatou bojovníckou výbavu tvořenou mj. sekerou, nožem a párem ostruh. Lokalita je velmi zajímavá vzhledem k prostorové blízkosti dalšího středohradištního osídlení (včetně dvou pohřebišť), odkrytého v roce 2002 v trase budované dálnice (Bálek – Berkovec – Kos – Lečbych – Matějčická – Parma – Přichystal – Šmíd, v tisku).

David Parma, ÚAPP Brno

Literatura

Bálek, M. – Berkovec, T. – Kos, P. – Lečbych, M. – Matějčická, A. – Parma, D. – Přichystal, M. – Šmíd, M. (v tisku): Předběžné výsledky první etapy záchranného archeologického výzkumu v trase dálnice D1 Vyškov – Mořice, PV 44 (2002), Brno.

Resumé

Topolany (Bez. Vyškov), „Žleby od Herolticka“. Mittelere Burwallzeit, Skelettgrab. Rettungsgrabung.

TULEŠICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk/novověk?. Sídliště. Záchranný výzkum.

V září roku 2003 byla výkopem pro plynové potrubí zacheycena poblíž hlavního vstupu do zámku v Tulešicích sídlištní jáma. Místo, nacházející se v nadmořské výšce okolo 293 m, na mírném jižním svahu klesajícím od hospodářských budov v jihozápadní části zámeckého areálu k Tulešickému potoku, je na ZM ČR 1:10 000, listu 24-33-24, určeno bodem o souřadnicích 55:170 mm od západní: jižní sekční čáry. Zlomky keramických nádob, získané vzorkováním výplně, dovolují rámcovou dataci objektu do středověku až novověku, a lze proto uvažovat o jeho souvislosti s hospodářskou činností probíhající na zdejším zámku.

Michal Přichystal, ÚAPP Brno

Resumé

Tulešice (Bez. Znojmo), Innenbereich der Gemeinde. Mittelalter/Neuzeit?. Siedlung. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár n. Sázavou)

Košíkov. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum

Archeologický výzkum menšího rozsahu byl proveden v rámci výstavby příjezdových komunikací k plánované průmyslové zóně Velká Bíteš – Košíkov. Lokalita se nachází cca 1 700 m jižně od středu městečka Velká Bíteš, v těsném jižním sousedství dálnice D1. Lze ji charakterizovat jako mělké ploché údolíčko, které bylo v období před kolektivizací venkova a melioracemi mokřadem a zčásti prameništěm dnes již zaniklé vodoteče. Sklon je mírný až nepostřehnutelný severní. Dne 10. 09. 2003 byly zjištěny stavební zemní práce většího plošného rozsahu na katastru města Velká Bíteš, místní část Košíkov. Bezprostředně na to byla pracovníky Archaia Brno provedena prospekce na staveništi, kde byly na některých místech identifikovány archeologické objekty, zasažené stavbou. Podrobnou povrchovou prospekci byly v ohrožené ploše zjištěny i movité archeologické památky, jako zlomky středověké a blíže neurčené keramiky. Nález archeologických objektů i zlomků keramiky byl ohlášen MěÚ Velká Bíteš a Archeologickému ústavu AV ČR v Brně.

Vzhledem k nekvalitně a pouze strojovou mechanizací provedené skrývce i vzhledem k tomu, že ohrožená plocha byla poničena technikou, byl povrch stavby velmi nečitelný. Vyjma několika nepřilíživých výrazných podpovrchových struktur v západní a východní větvi budoucí komunikace byl v jižní větvi prokázán zahloubený archeologický objekt velikosti asi 1,5 x 0,7 m. Tento objekt lze charakterizovat jako nepravidelně oválnou až protáhlou jámu s neostrým, spíše plynule přecházejícím okrajem. Výplň byla tvořena tmavšími probarvenými uloženinami. V tmavší části zjištěné výplně bylo identifikováno větší množství malých až středně velkých zlomků dřevěných uhlíků. V následující, listopadové etapě byl na lokalitě na základě správního řízení, vedeného Krajským úřadem Kraje Vysočina, nařízen podle zákona 20/1987 sbírky, archeologický výzkum. V této době bylo zjištěno, že výše uvedený archeologický objekt v jižní větvi skrývky byl stavební technikou zcela zničen. V jeho bezprostřední blízkosti však byla identifikována koncentrace dalších několika objektů. Ve východní větvi stavby pak byl identifikován, prozkoumán a zdokumentován další objekt, kterým byla pravidelně oválná jáma s výrazně propálenými výplněmi a soustavou menších jamek při vnějším obvodu.

Pokud jde o movité archeologické nálezy, byly zjištěny především v prostoru odhumusené plochy, tedy nikoliv ve výplni zjištěného archeologického objektu, protože ten není zatím kresebně zdokumentován ani geodeticky zaměřen, a není tedy možné jej exkavací narušit. Jednalo se zejména o zlomky keramiky, kterých bylo v rámci jednorázové povrchové prospekce nalezeno 23 kusů. V tomto zatím nevelkém souboru můžeme rozlišit několik časových horizontů. Jako nejstarší lze označit nejvíce poškozené fragmenty hrubší, oxidálně pálené keramiky s výraznou příměsí mleté či drcené tuhy. Jedná se o technologii, která byla v našich zemích užívána v mladších obdobích pravěku, tj. v době halštatské a latén-

ské, v raném středověku, přičemž za horní hranici jejího výskytu lze označit konec třináctého století. To je i nejpravděpodobnější datace nalezeného materiálu. Další částí souboru je výrazně slídnatá keramická zboží povrchem páleným mnohdy již redukčně, které patří plně do období vrcholného středověku. Skupina ještě jemnější plavené keramiky, točená na rychle rotujícím hrnčířském kruhu, která byla v souboru dále rozlišena, patří pak do období časného novověku. Zbytek souboru možno označit za nejmladší. Jedná se o zlomky uch a lomů výdutí a jsou opatřeny polevou.

Stávající stav archeologických terénních zjištění nedovoluje prakticky žádnou historickou interpretaci. Stav skrývky ornice ani neumožňuje zjistit, jaké množství podpovrchových archeologických struktur se ve zkoumané ploše nachází. Současná etapa výstavby budoucí průmyslové zóny Košíkov na území Velké Bíteše dále představuje plochu o výměře 8 000 m² a je pouze počátkem stavebního dění, které se zde plánuje v souvislosti s prodejem jednotlivých pozemků budoucím investorům. Zemní stavební zásahy v tomto případě budou představovat další hektary narušené plochy.

Petr Hrubý, Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár n. Sázavou), „Košíkov“. Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

Im Jahre 2003 wurde eine kleinere Rettungsgrabung in der Nähe des Markts Velká Bíteš durchgeführt. Die Fundstelle befindet sich südlich des Marktes, knapp an der Autobahn D 1. Es handelt sich um den Bau der neuen Straße zum geplanten Gewerbegebiet. Diese Bau hat wenige Siedlungsobjekte gestört. Die Interpretation der Fundsituation ist aber sehr unsicher. Aus der Grabungsfläche kommen leider nur wenige Funde. Es handelt sich um Fragmente mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí. Město. Středověk, novověk. Záchranný výzkum

V listopadu 2003 proběhla dokumentace řezů na stěnách výkopu vzniklého vyzvednutím tanků na pohonné hmoty v prostoru Masarykova náměstí (k novějším výzkumům na Masarykově náměstí viz Doležel 1999, Doležel – Smutná 1997, Doležel – Smutná 1999a, Doležel – Smutná 1999b; Procházka, v tisku). Velká Bíteš se rozvíjela postupně kolem obdélného fóra, nálezy keramiky „hradištní“ tradice zdobené radélkem I. pol. 13. století pocházejí především z jeho jižní části (Doležel 1997, 157; Procházka – Doležel 2001, 37). Někdy před rokem 1252 přechází Bíteš ze zeměpanských rukou do držení Bočka z Berneku a zůstává v majetku šlechtických rodů již v podstatě nastálo (Doležel 2000, 177).

Na stěnách jámy byly zdokumentovány situace antropogenního původu (výkopy a uloženy). Nejstarší situaci představovaly do podloží zahlobené výkopy 0500, 0501 a 0505. Obsahovaly velké množství přepálené mazanice, čímž se jejich výplně výrazně odlišovaly od ostatních uloženin na lokalitě. Protože se vzorkováním nepodařilo získat datovací materiál,

Obr. 52. Velká Bíteš. Poloha výzkumu v rámci Masarykova náměstí.

Velká Bíteš. Die Lage der Ausgrabung im Areal des Masaryk Platzes.

můžeme tyto objekty datovat pouze rámcově do vrcholného středověku až novověku. Při interpretaci nevylučujeme možnost, že se jedná o pozůstatky částečně zahlobeného nadzemního objektu zaniklého v důsledku požáru. Popsané situace byly narušeny mladším výkopem (0506) s vápnitým dnem. Na západním řezu byla zaznamenána další, s předchozími nespojitá situace tvořená výrazným výkopem 0502 a mladšími výkopy, které jej narušovaly.

Petr Hejhal, Archaia Brno, o. p. s.

Literatura

- Doležel, J. 1997: Několik poznámek k dějinám Velké Bíteše ve 13. a 14. století. Městská vrchnost a městský statut, duchovní správa. In: Z pravěku do středověku, 156-164
- Doležel, J. 1999: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 40 (1997-1998), 380-382
- Doležel, J. 2000: K městskému zřízení na středověkém Brněnsku do roku 1411, *Mediaevalia archaeologica* 2 /2000, 159-259.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1997: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 1993-1994, 260-262.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1999a: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 39 (1995-1996), 469.
- Doležel, J. – Smutná, S. 1999b: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), PV 39 (1995-1996), 470.
- Hejhal, P. 2003: Velká Bíteš. Masarykovo náměstí – likvidace podzemních nádrží PHM. Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, ARCHAIA Brno, o.p.s.
- Procházka, v tisku: Velká Bíteš, Masarykovo náměstí č.p. 4, parc.č. 163/164/25, Přehled výzkumů 44, 2002.